

УДК 378.016:61-051+004.94

ЗМІСТ ТА СТРУКТУРА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕДИЧНИХ СЕСТЕР

Л. В. Назаренко, І. М. Мельничук

*Криворізький медичний коледж
ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет
імені І. Я. Горбачевського МОЗ України»
ННІ медсестринства*

У статті висвітлено питання ролі формування професійної компетентності майбутніх медичних сестер. Узагальнено структуру професійної компетентності з огляду на наукові роботи вітчизняних та зарубіжних науковців. Визначено зміст та структуру професійної компетентності, зокрема мотиваційного, когнітивного та особистісного компонентів.

CONTENT AND STRUCTURE OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE MEDICAL NURSES

L. V. Nazarenko, I. M. Melnychuk

*Kyryvi Rih Medical College
SHEI «Ternopil State Medical University by I. Ya. Horbachevsky of MPH of Ukraine»
Educational and Scientific Institute of Nursing*

This article highlights issues about importance of formation professional competence of future medical nurses. The structure of professional competence was summarized, considering scientific works of domestic and foreign scholars. There was defined the content and structure of professional competence, including motivational, cognitive and personal components.

Вступ. Розвиток вищої освіти в Україні потребує підготовку медичної сестри як особистості, котра здатна до професійного становлення компетентного фахівця, готова адекватно сприймати фахові інновації, успішно вирішувати виробничі проблеми та труднощі на належному професійному рівні. Вагомою особливістю сучасної медсестринської освіти є зміна поглядів на сутність професійної підготовки студентів у ВМНЗ. Акцент у навчанні зміщується в бік формування професійної компетентності майбутніх медичних сестер, що являє собою не лише опанування студентами необхідних знань, умінь, навичок, а й планомірний процес формування мотивації до професійного зростання і таких

професійних якостей особистості, як: толерантність, емпатія, рефлексія, комунікабельність та ін. У зв'язку з цим головного значення набуває питання вивчення сутності змісту та структури професійної компетентності, що стало предметом наукових досліджень учених (Л. Аврамчук, Л. Божович, І. Зязюн, І. Коротяєва, В. Краєвський, А. Панфілова, І. Радзієвська, Л. Супрун, І. Тараненко, L. Vachman та ін.).

Основна частина. Ґрунтовний аналіз наукової літератури з проблем формування професійної компетентності дає змогу зазначити, що деякі науковці виокремлюють у її структурі сукупність п'яти рівнів, в яку входять психофізіологічні особливості особистості, соціальна характеристика її статусу, культурний рівень, мовна компетенція і прагматика особистості [3].

© Л. В. Назаренко, І. М. Мельничук, 2014

У дослідженні В. Краєвського виділено чотири загальні компоненти у складі будь-якої компетентності:

- мотиваційно-цільовий компонент – вказує на наявність мотиву досягти мети, готовність та інтереси до роботи, постановку й усвідомлення цілей діяльності;

- когнітивний компонент – розкривається як наявність знань, умінь і здатність застосовувати їх у професійній діяльності; уміння їх аналізувати, класифікувати і систематизувати;

- операційно-діяльнісний компонент, що демонструє ефективність і продуктивність діяльності, застосування на практиці набутих знань та умінь;

- рефлексивний компонент – забезпечує готовність особистості до пошуку вирішення проблем, що виникають, до їх творчого перетворення на основі аналізу своєї діяльності, у зв'язку з тим, що обсяг знань і умінь не забезпечує необхідний розвиток потенціалу особи [4].

У дослідженні І. Коротяєвої відзначено п'ять компонентів у професійній компетентності майбутнього фахівця:

- когнітивний (означає наявність теоретичних знань у певній предметній галузі);

- діяльнісний (це комплекс умінь, що дозволяють здійснювати професійну діяльність);

- особистісний (володіння прийомами рефлексії та самоусвідомлення);

- мотиваційний (сукупність особистих якостей, що визначають мотив до саморозвитку, здатність навчатись усе життя, вдосконалювати та поглиблювати професійні знання);

- комунікативно-операційний (здатність особистості до спілкування, роботи в колективі, взаємодії з іншими членами суспільства) [5].

На думку А. Панфілової, структуру професійної компетентності в загальному вигляді слід розглядати як сукупність компонентів, які дослідниця розподілила на чотири групи.

Індивідуально-особистісний компонент, що охоплює такі особливості особистості: психофізіологічні (пам'ять, мислення, мова тощо) та психологічні (темперамент, акцентуація характеру, тип особистості: екстраверт/інтроверт).

Загальнокультурний компонент, що знаходить відображення в моральних якостях, ціннісних орієнтаціях, поглядах, світогляді, особливостях менталітету, ерудиції майбутнього фахівця.

Поведінковий компонент актуалізується в діяльнісному аспекті професійної компетентності, що передбачає не лише опанування студентами вміннями і навичками виконувати певні процедури, передбачені професійною діяльніс-

тю. У зміст цього компонента входить і комунікативна компетентність, що ґрунтується на вмінні студентів використовувати усну та писемну мову; засоби невербальної комунікації; навички міжособистісного сприйняття; досвід управління комунікативним процесом тощо.

Мотиваційно-рефлексивний компонент характеризується сформованістю у студентів стійких мотивів оволодіння професійною компетентністю; прагненням здобути належний рівень професійної підготовки, який визначається на основі адекватної самооцінки [6].

На основі проведеного теоретичного аналізу різних наукових підходів до визначення структури професійної компетентності ми виокремлюємо три компоненти професійної компетентності медичних сестер: мотиваційний, когнітивний, особистісний.

Мотиваційний компонент визначаємо як одну з обов'язкових складових професійної компетентності майбутніх медичних сестер, оскільки від мотивації залежить активність особистості в опануванні необхідним рівнем професійної підготовки. Адже успіх у певному виді діяльності (в тому числі і навчальній) залежить не лише від здібностей студентів, отриманих ними знань і умінь, а й від прагнення здобути належний рівень професійної підготовки, щоб досягти успіхів у майбутній роботі за фахом. Індивіди з високим рівнем мотивації більше працюють над власним самовдосконаленням і професійним становленням і, як правило, досягають кращих результатів [1].

Мотивація являє собою складне об'єднання, «сплав» рушійних сил поведінки суб'єкта у вигляді потреб, інтересів, потягів, цілей, ідеалів, які безпосередньо детермінують людську діяльність. Під мотиваційним компонентом професійної компетентності майбутніх медичних сестер розуміємо стрижень особистості, до якого «стягуються» такі її властивості, як спрямованість, ціннісні орієнтації, установки, соціальні очікування, емоції, вольові якості та інші характеристики. Таким чином, можна стверджувати, що, незважаючи на різноманітність підходів, під мотивацією більшість авторів розуміють сукупність, систему психологічно різномірних факторів, що детермінують поведінку і діяльність людини [7].

Система мотивів виконує регулятивну функцію в процесі підготовки майбутніх медичних сестер до професійного розвитку та зростання. Відсутність у студентів мотивації досягти високого рівня готовності до професійної діяльності негативно позначається на ефективності навчально-пізнавальних процесів. Тому в процесі

професійної підготовки майбутніх медичних сестер перед викладачами окреслюється важливе завдання: створити мотиваційне навчальне середовище, в якому спільна діяльність суб'єктів навчально-виховного процесу спрямовуватиметься на формування у студентів стійких мотивів здобути освіту, що характеризується належним рівнем професійної компетентності. Слід зазначити, що висока ефективність спочатку навчальної, а потім і професійної діяльності майбутньої медичної сестри можлива лише за оптимальної мотивації, що зумовить підвищення рівня знань, умінь і навичок студента в ході професійної підготовки.

Значущість **когнітивного компонента** для формування професійної компетентності майбутньої медичної сестри зумовлена рівнем фахової підготовки, характером впливу навчальної інформації на процес становлення професійного світогляду студентів, їх морально-етичних та естетичних поглядів і переконань, емоційно-ціннісного сприйняття сутності фахової діяльності у медсестринстві. Когнітивний компонент об'єднує сукупність знань студента про суть і специфіку роботи медичної сестри. Сформованість цього компонента професійної компетентності є результатом активної навчально-пізнавальної діяльності студентів. Його характеризують обсяг знань (ширина, глибина, системність), стиль мислення, теоретична підготовленість до виконання певних практичних професійних дій, що формуватимуть необхідні вміння і навички для роботи медичної сестри.

Отже, під когнітивним компонентом професійної компетентності майбутніх медичних сестер розглядають сукупність знань, які розкривають сутність і специфіку професійної діяльності та стосуються основних складових професійної готовності студентів до роботи за фахом [8]. Розвиток когнітивного компонента передбачає не тільки засвоєння студентами матеріалу з профільних дисциплін, а й диференціювання когнітивно-репрезентативних структур, які відображають комунікативні знання, уміння, навички. Зокрема, організація інтерактивної взаємодії під час навчального процесу уможливує вирішення таких завдань: активізувати увагу студентів; сформувати навички вербальної та невербальної комунікації; створити умови для активної комунікативної діяльності. Адже в роботі медичної сестри важливого значення набуває її готовність встановлювати первинний соціальний контакт [9].

У контексті формування комунікативної компетентності і готовності майбутніх медичних сес-

тер до професійного спілкування когнітивний компонент відображає: усвідомлення студентом складності та багатогранності професійної комунікативної взаємодії; знання теорії і технологій ефективного міжособистісного спілкування з різними пацієнтами (за статтю, віком, культурологічними особливостями, релігійним світоглядом тощо) й уміння аналізувати діалогічні взаємини з пацієнтами; комплекс знань про міжособистісну толерантність і межі її допустимості, права людини, різні психічні стани особистості, високий рівень соціального інтелекту і навички комунікативного спілкування та ін.

Особистісний компонент професійної компетентності визначається сформованістю сукупності особистісних характеристик медичної сестри, які впливатимуть на ефективність її діяльності за фахом. Складовими цього компонента є: реалізація потреби професійного становлення і самовдосконалення шляхом опанування програмового та позапрограмового навчального матеріалу й набуття професійних знань, умінь і навичок; визначення професійних ідеалів для наслідування; прагнення до професійного самовдосконалення на основі опанування необхідних умінь і навичок для успішної діяльності; належна самооцінка (загальноосвітня та професійна); чіткі ціннісні орієнтації та професійна мета.

Особистісний компонент професійної компетентності медичних сестер потребує сформованості таких якостей особистості майбутнього медичного працівника середньої ланки, як спостережливість, відповідальність, співпереживання, врівноваженість, доброзичливість, толерантність, емпатійність та ін. Цей компонент дає змогу проявляти та відображати внутрішній світ людини, розкривати сутність особистості та формувати чіткі принципи, цінності життя та світосприйняття, розкривати ставлення студента до різних життєвих і фахових ситуацій та поведінку медичної сестри у вирішенні складних професійних завдань. Даний компонент чітко окреслює особисте ставлення медичної сестри до пацієнта і його родини, до співробітників, керівників і підлеглих, формує ряд комунікативних принципів продуктивної співпраці, дає можливість налагодження оптимальних професійних взаємин.

Висновок. На основі аналізу наукової літератури стосовно розуміння феномену професійної компетентності було визначено зміст і структуру професійної компетентності медичних сестер, що стало основою для теоретичного обґрунтування експериментальної моделі підготовки майбутніх фахівців сестринської справи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Божович Л. И. Ключевые компетенции личности как образовательный результат системы профессионального образования : дисс. ... канд. пед. наук / Л. И. Божович. – М. : РГБ, 2005. – 186 с.
2. Радзієвська І. В. Формування професійної компетентності медичних сестер / І. В. Радзієвська // Проблеми освіти. – 2008. – Вип. 57. – С. 69–73.
3. Супрун Л. М. Психологічний аналіз готовності медсестер до професійної діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук / Л. М. Супрун. – Київ, 2004. – 18 с.
4. Краевский В. В. Основы обучения. Дидактика и современная методика / В. В. Краевский, А. В. Хуторской. – М. : Академия, 2007. – 352 с.
5. Коротяева И. Б. Деловая игра как средство развития познавательных и профессиональных интересов студентов педагогического вуза : дисс. ... канд. пед. наук / И. Б. Коротяева. – К., 2008. – 186 с.
6. Панфилова А. П. Деловая коммуникация в профессиональной деятельности : учеб. пособие / А. П. Панфилова. – СПб. : Знание, 2001. – 496 с.
7. Аврамчук Л. А. Формування активної пізнавальної діяльності студентів / Л. А. Аврамчук // Педагогіка і психологія. – 2007. – № 3. – С. 122–125.
8. Зязюн І. А. Сучасні технології професійної підготовки особистості в умовах неперервної освіти / І. А. Зязюн // Персонал. – 2006. – № 5. – С. 7–14.
9. Bachman L. F. Language testing in practice / L. F. Bachman, A. S. Palmer. – N.-Y. : Oxford University Press, 2002. – 377 p.

Отримано 04.09.14